

marginalia

JORDI LLOVET

“Abril eixia i maig entrava”

No podia resultar més avinent un títol com aquest, al moment que abril se'n va i entra el maig amb galania, tota vegada que parlarem d'un llibre sensacional d'Anton Maria Espadaler, dels grans medievalistes de la seva generació, format encara en el deixant de la saviesa de Martí de Riquer, dedicat a tota l'obra fins ara coneguda de Ramon Vidal de Besalú, o de Bezaudun en llengua provençal, vila de més jueus que trobadors, bressol d'aquest gran autor a cavall del XII i XIII: entre els poemes narratius, *Abrils issi'e mays intra-va*, títol de l'article. De Vidal tenim pocs poemes considerats autèntics amb plena fiabilitat, llevat dels textos narratius en vers que edita Espadaler amb gran pertinència, documentació exhaustiva, intel·ligència de bon lector i sòlida base historiogràfica, tot adquirit en l'estudi aciençat d'una bibliografia extensa que tanca el volum, cosa que esborrona. El llibre és: Ramon Vidal de Besalú, *Obra completa*, a cura d'Anton M. Espadaler (Edicions de la Universitat de Barcelona, 2018), una altra peça de les que han fet renèixer un servei editorial que llanguia d'ençà qui sap el temps.

El curador —que és molt més que això, perquè ha traduït, a un català propi del temps que bé es parlava, tots els poemes de Vidal, hi ha afegit un pròleg general, extenses introduccions i notes a cada una de les peces, i la bibliografia ja esmentada—, el curador, dèiem, devia tenir al cap aquesta comesa des de fa temps, perquè és assaonada i calma, plena de saviesa acumulada en els terrenys de la literatura comparada —cosa de romanistes, *in principio*—, de la història literària, de la geografia i de les fites polítiques. Auguro al llibre un futur pròsper i brillant, que acabarà de situar l'autor en un punt zenital dintre de la romanística europea, perquè ell és com un *riquer*. Martí, quan tothom es trobava a les beceroles dels estudis trobadorescos

pa, és un invent cristià— va establir, com a mode i com a moda, cantar les grans dames amb el mateix sentit que es respectaven els senyors, i amb un bel·licisme tossut, reflex del que es practicava a les guerres, llavors nobles a despit de sagnants.

Sempre ha estat un misteri com va ser que els trobadors —i els seus ajudants, els joglars vagarívols— van dibuixar d'una manera tan exacta una mena de civilització, adherida a l'ordre de cavalleria, en què la dama, la *meus dominus*, o *midons*, es va convertir no solament en la font del desig —també el sexual, comenta el de Besalú—, sinó també en espill de virtut, de cortesia, de bondat, de bellesa i de justícia: vegeu, per exemple, la manera com Hug de Mataplana resol el plet entre una dama que va menystenir un trobador, la donzella que el va consolar (en tots els sentits) i el trobador frustrat i amb “dolç consir”.

Després de la batalla de Muret, quan la Corona d'Aragó començà a aprimar-se en terres transpirinques, les coses no van pujar amb la ufana i la prosperitat dels reis del millor temps trobadoresc —d'Alfons el Trobador a Pere el Catòlic, posem—; i d'això parla el primer dels llibres de Vidal. Després, trobant-se potser a les acaballes d'una època i sens dubte amb prou autoritat com a versaire, el de Besalú va escriure un altre poema narratiu, *So fo e'l temps*, en què desfilen poemes propis —dels escassos que són amb seguretat de la seva mà— i de molts dels seus contemporanis, com Miraval, Peire Bremon, el gran Arnaut Daniel —el Mallarmé de l'època; per bé que Vidal tira més al “trobar lleu”—, Guirau de Bornelh i Raimbaud d'Aurenga, per la qual cosa el lector, sempre gràcies a la traducció d'Espadaler, tindrà quasi sencera notícia d'aquest fenomen que va ser la poesia trobadoresca, orgull històric de la feminitat. Ara les dones són altra vegada molt preuades, però els homes —a causa de

La poesia trobadoresca és orgull històric de la feminitat.

—és una descoberta tardoromànica, de fet—, va saber editar els trobadors amb tota fidelitat i amb traduccions molt acurades, enginyoses quan era el cas, com el nostre curador d'avui, en les traduccions del qual no manquen els “treure de polleguera” i d'altres expressions que fan el llibre agradable en alta mesura. (I si el llenguatge d'aquesta crònica us sembla arcaic, penseu que tot bon lector queda amarant d'un estil després de la lectura de qualsevol llibre que en tingui; de fet, Espadaler parla i escriu en llengua mig catalana, mig provençal: si va poder-ho fer Jordi de Sant Jordi quasi tres segles després de la florida occitana, ell també hi té el dret.)

Els textos més extensos de Vidal que edita el curador, narratius i en vers —*Abrils issi'a* i *So fo e'l temps*—, donaran al lector una idea molt exacta del que van ser aquells quaranta o cinquanta anys, si fa no fa, en què la poesia de la classe noble —també hi va haver la poesia eclesiàstica, no cal dir-ho, no del tot alienes l'una a l'altra perquè l'amor, a Euro-

Espadaler mostra la gran escola riquieriana de la qual prové amb un llibre sobre el trobador Vidal de Besalú

certes exageracions i estirabots de les fembres pe-cadrius i de les castes, fanatismes en què no queien mai les dames feudals sempre discretes— ja no els escriuen poemes de tanta categoria, o cap.

I ara uns versos del trobador tardà del XIII, Lobat de Castello, poc estudiat, en què es resumeix de quina gran escola procedeix Espadaler i de com els mestres senyors deixen sempre deixebles molt lleials (traduïm del provençal): “Honora el cavaller / les comes senyoriales, / i moles barroeres / generen amb disgust, / a causa del mal gust, / farines trivials”.